

Vejledning til brug af UAB Study Of Aging Life-Space Assessment

(LSA-DK; Life-Space-vurderingen)

Formålet med Life-Space-vurderingen er at fastslå en persons vanlige mobilitetsmønstre i løbet af de sidste fire uger, der ligger forud for vurderingen. Life-Space-vurderingen inkluderer, hvor langt og hvor ofte personen bevæger sig væk fra det rum, vedkommende sover i, og omhandler personens grad af uafhængighed. Spørgeskemaet administreres som et struktureret interview, hvor spørgsmålene oplæses, og hvor interviewer stiller uddybende tillægsspørgsmål til afdækning af korrekt score. Desuden verificeres respondentens svar med svarkategorierne (se eksempler nedenfor).

Life-Space-vurderingen består af fem overordnede spørgsmål med hvert sit Life-Space-niveau, som repræsenterer en afstand længere væk fra rummet, hvor man sover.

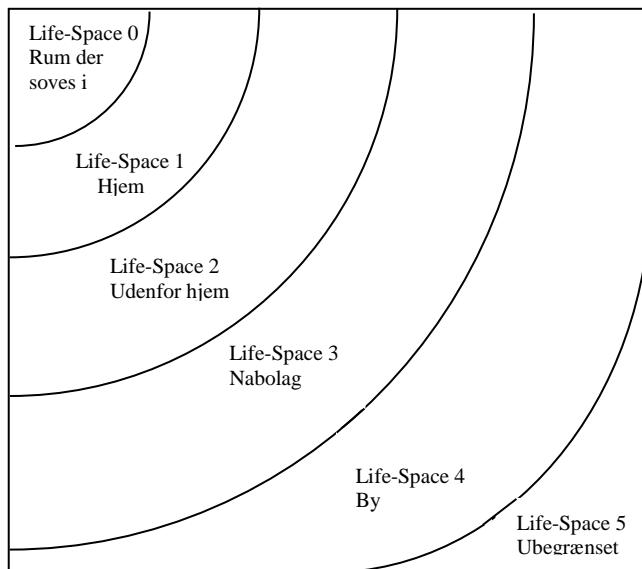
- 0 = Mobilitet begrænset til rummet, hvor man sover
- 1 = Mobilitet begrænset til indenfor egen bolig
- 2 = Mobilitet begrænset til området umiddelbart udenfor egen bolig (for eksempel en terrasse, en gårdhave, en have lige udenfor egen bolig eller gangarealet udenfor en lejlighed)
- 3 = Mobilitet begrænset til eget nabolag
- 4 = Mobilitet begrænset til egen by
- 5 = Mobilitet udenfor egen by

Ved hvert af de fem overordnede spørgsmål bliver personen desuden spurgt til, hvor hyppigt den pågældende aktivitet udføres, samt hvorvidt der var behov for brug af hjælpemidler eller personhjælp.

Definitioner af Life-Space-niveauerne varierer i nogen grad blandt mennesker, men er konsistente hos det enkelte individ.

Life-Space-niveauerne er illustreret i figuren nedenfor.

LIFE-SPACE NIVEAUER

Life-Space-vurderingen præciserer, hvilke hjælpemidler respondenterne bruger for at komme omkring. Derfor stilles nedenstående spørgsmål forud for Life-Space-vurderingen, og alle relevante hjælpemidler noteres på arket til interviewerens eget brug:

Bruger du på nuværende tidspunkt nogle af følgende hjælpemidler? (disse oplæses enkeltvis og alle relevante markeres; brug evt. arket "Respondentens vanlige brug af hjælpemidler" sidst i denne vejledning).

- Stok eller spaderestok
- Rollator /gangbuk/talerstol
- Kørestol
- Albuestok eller krykkestok
- Scooter
- Ilt
- Andet
- Nej, jeg anvender på nuværende tidspunkt ikke hjælpemidler

Herunder er det ligeledes vigtigt at spørge ind til, om respondenterne støtter sig til møbler eller andet inde og ude, ved at stille nedenstående spørgsmål*:

"Støtter du dig til andre ting som møbler, når du går rundt inde eller ude?"

- Ja, jeg støtter mig til møbler og andet, når jeg går omkring
- Nej, jeg støtter mig ikke til møbler eller andet, når jeg går omkring

*tilføjet manual på baggrund af indholdsvalideringsstudie baseret på 30 kognitive interviews med ældre borgere: indlagte på Hvidovre Hospital, deltagere i ambulant genoptræning på Frederiksberg Sundhedscenter, borgere bosat i selvstændig bolig samt borgere bosat på plejehjemmet Damsøgård i Københavns Kommune. Videnskabelig artikel er under udarbejdelse. Version 1, december 2017.

Svarene på ovenstående kan give interviewerens et indblik i de hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*), som anvendes af respondenterne på de forskellige Life-Space niveauer, og som kan indikere behovet for, at interviewerens inddrager eventuelle tillægsspørgsmål.

Eksempel

Eksempel på tillægsspørgsmål, som kan bruges til at belyse behov for hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*) eller personstøtte:

- *Hvordan kom du derhen?*
- *Brugte du hjælpemidler for at komme til _____?*
- *Støttede du dig til møbler eller andet for at komme til _____?**
- *Brugte du din stok til at komme til _____? (Hvis en respondent tidligere har angivet brug af fx en stok bør interviewerens spørge ind til brug af stokken ved hvert efterfølgende niveau).*
- *Kører du, eller er det en anden, der kører?*
- *Tager ____ med dig til _____ hver gang?*
- *Kommer du selv op i bussen eller minibussen, eller er der en, der skal hjælpe dig?*

Det kan desuden være nødvendigt at supplere med andre tillægsspørgsmål for at sikre, at respondenterne har forstået de enkelte spørgsmål korrekt*.

*tilføjet manual på baggrund af indholdsvalideringsstudie baseret på 30 kognitive interviews med ældre borgere: indlagte på Hvidovre Hospital, deltagere i ambulante genoptræning på Frederiksberg Sundhedscenter, borgere bosat i selvstændig bolig samt borgere bosat på plejehjemmet Damsøgård i Københavns Kommune. Videnskabelig artikel er under udarbejdelse. Version 1, december 2017.

Administrering af Life-Space-vurderingen

Spørgeskemaet indledes med at sige:

"De spørgsmål, jeg nu vil stille dig, handler om hvor langt, hvor ofte og hvordan, du er kommet omkring i løbet af de sidste fire uger".

Herefter spørges ind til respondentens nuværende hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*) jf. ovenstående (brug evt. arket "Respondentens vanlige brug af hjælpemidler").

*"Først skal jeg dog spørge om dit brug af hjælpemidler:
Bruger du på nuværende tidspunkt nogle af følgende hjælpemidler eller har du hjælpemidler med dig, når du går?"*

Når respondentens brug af hjælpemidler er klarlagt, fortsættes med selve spørgeskemaet.

"Disse spørgsmål handler om dine aktiviteter indenfor de sidste fire uger".

Herefter oplæses spørgsmålet

"I løbet af de sidste fire uger, har du været i..."

Hvis respondenten er usikker på, hvad "været i" indebærer, uddybes det med*:

"Det betyder ikke noget, hvor længe du har været i et rum/et område. Jeg skal blot vide, om du har opholdt dig i rummet/i området, eller om du er passeret gennem rummet/området".

Hvis respondenten svarer "ja", spørges der herefter ind til frekvens og uafhængighed for hvert Life-Space-niveau inklusive relevante tillægsspørgsmål. Hvis respondentens svar angående frekvens og uafhængighed ikke passer med en af svarkategorierne, læses de enkelte kategorier op.

For frekvens er det vigtigt at verificere respondentens svar, så den frekvens, der noteres, er en gennemsnitsbetragtning over de sidste 4 uger, og repræsenterer frekvens per uge og ikke per fire uger*.

1. Spørgsmålene i spørgeskemaet refererer *kun* til aktiviteter *indenfor de sidste fire uger*. Selvom respondenterne ønsker at give information om sin ”habituelle” eller ”normale” aktivitet, er det vigtigt at få den information, som kun definerer respondentens mobilitet indenfor de sidste fire uger, ikke hvordan vedkommende var inden da, eller hvordan vedkommende forventer, at det vil være i den nærmeste fremtid. Dette gælder for alle aspekter af vurderingen: afstand, frekvens og behov for hjælp.
2. Spring ingen niveauer over, lige meget hvor indlysende svarene er. Stil alle spørgsmålene for hvert niveau. For eksempel vil en respondent nogle gange sige ”nej” til at færdes i nabolaget (niveau 3), men vil rapportere at vedkommende tager til byen flere gange om ugen (niveau 4). I sådanne tilfælde noteres ”ja” ved nabolaget og dette niveau (niveau 3) scores med samme frekvens og uafhængighed som ved byen (niveau 4).
3. På det tidspunkt i Life-Space-vurderingen (niveau 3-5), hvor transportmidler er indikeret som transportmåde, skal interviewer spørge ind til, om respondenterne rejser uafhængigt (alene).
4. Niveauet af assistance ændrer sig ofte, når man progredierer i Life-Space-niveauerne.

Eksempel: Hr. A bruger dagligt en rollator og/eller en stok for at komme ud af sengen og komme omkring i huset. Ved brug af stokken, går han til postkassen for enden af indkørslen ca. to gange ugentligt. Han kører med sin kone for at handle i en anden by hver anden uge.

Hr. A's Life-Space kan betragtes på følgende måder (se også afsnittet ”Forskellige scoringsmetoder”):

Uafhængigt Life-Space: 0

Assisteret Life-Space: 2

Maksimalt Life-Space: 5

5. Respondentens egen opfattelse af betydningen af ”nabolag” og ”by” anvendes. Undlad at definere det for vedkommende. Hvis der er behov for kilometer-afgrænsninger, foreslås følgende at stemme overens med selv-definerede afstande (baseret på amerikanske undersøgelser):

Indenfor eget nabolag: mindre end 800 meter (Life-Space niveau 3)

Indenfor egen by: Udenfor nabolaget, men indenfor 16 km fra eget hjem (Life-Space niveau 4)

Udenfor egen by: +16 km (Life-Space niveau 5)

6. Lad være med at gøre vurderingen sværere end den er. Vær sikker på, at du bruger spørgeteknikken anbefalet ovenfor, for at bedømme graden af behovet for hjælp.

Scoring

I spørgeskemaet er det afgørende at vurdere graden af uafhængig mobilitet for hvert niveau af Life-Space.

Ingen personhjælp eller hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*):

Uafhængig mobilitet betyder, at respondenter opnår et niveau uden hjælp fra hjælpemidler og uden personhjælp. Hvis en respondent rapporterer uafhængig mobilitet, markeres "2" ved spørgsmål B & C for det givne niveau.

Hjælp fra hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*) og personhjælp eller kun hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*):

Hvis en respondent opnår et niveau ved brug af hjælpemidler, som f.eks. en stok, en rollator eller et hvilket som helst hjælpemiddel, som vedkommende måtte bruge for at komme videre fra et niveau til et andet, og ligeledes har brug for personhjælp, markeres "1" for spørgsmål B og C for det givne niveau. Hvis hjælp fra en anden person ikke er nødvendig, skal "1.5" markeres for spørgsmål B og C.

Hjælpemidler kan også inkludere møbler, som er placeret strategisk i rummet for at understøtte balancen, eller en rollator placeret ved siden af seng eller stol for at hjælpe respondenter med at rejse eller sætte sig.

Personhjælp:

Hvis en respondent kun opnår et niveau udelukkende ved hjælp fra en anden person, skal "1" markeres for spørgsmål B og C for det givne niveau. Dette inkluderer respondenter, som har behov for personhjælp til kørsel, personhjælp til at komme op i bussen eller en som har brug for ledsagelse. Hvis hjælpemidler også bruges, markeres ligeledes "1" for spørgsmål B og C.

Note vedr. scoring angående hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*):

- Hvis respondenter "til tider" bruger hjælpemidler og/eller tager dem med "for en sikkerheds skyld", scores respondenter som bruger af hjælpemidlet.
- Hvis respondenter bruger hjælpemidler for at opnå et lavere Life-Space niveau, scores respondenter per definition som bruger af hjælpemidler for at opnå alle efterfølgende niveauer (Eks.: Hvis hjælpemidler bruges på niveau 2, bruges hjælpemidler per definition også på niveau 3-5).
- Selvstændig brug af offentlig transport, taxa og flextrafik* anerkendes som fuld uafhængighed.
- Støtter respondenter sig til møbler eller vægge, betragtes det som brug af hjælpemidler.

Note vedr. scoring angående personhjælp:

- Hvis en respondent har brug for personhjælp for at opnå et lavere niveau af Life-Space, scores respondentens per definition som bruger af personhjælp for at opnå alle højere niveauer af Life-Space (Eks.: Hvis personhjælp bruges på niveau 2, bruges personhjælp per definition også på niveau 3-5).
- Hvis respondenten som hovedregel har en anden person til stede ”for en sikkerheds skyld”, skal respondenten registreres som havende brug for personhjælp (dette inkluderer tilstedeværelse af en person til både fysisk og psykisk støtte*). Hvis respondenterne bruger personhjælp, når den er tilgængelig, men ikke altid, vil de IKKE blive registreret som havende brug for hjælp, idet det formodes, at de er i stand til at kunne klare det alene.
- Hvis respondenten under besvarelse for et enkelt niveau giver udtryk for to forskellige frekvensniveauer eller to forskellige niveauer af hjælp, scores respondentens svarende til højeste frekvens og højeste grad af afhængighed (Eksempel for frekvens: Hvis en respondent for niveau 2 svarer, at vedkommende kommer ud på terrassen dagligt og ud i indkørslen to gange om ugen, scores vedkommende ”4” for dagligt; Eksempel for hjælp: Hvis en respondent for niveau 1 svarer, at vedkommende har brug for personhjælp for at komme på toilettet, men kun bruger hjælpemidler for ellers at komme omkring, scores vedkommende generelt som bruger af personhjælp, altså ”1”*)
- Ved tvivl kan et uddybende spørgsmål stilles: *”Kan du selv klare...(opgave), hvis... (x person) ikke er til stede?”*

Man bør som interviewer være opmærksom på, at nogle respondenter vil angive eksempelvis en tur til købmanden med en frekvens på 2 og altså tælle både turen ud og hjem. Dette skal dog kun medregnes som 1 gang, altså 1 gang tur/retur*.

Værdien af respondentens svar noteres på linjerne for hvert enkelt spørgsmål i hvert enkelt Life-Space-niveau, eksempelvis:

Life-Space 1 = X point.

Frekvens 1 = X point.

Uafhængighed 1 = X point.

For hvert enkelt Life-Space niveau ganges de vandrette værdier med hinanden, eksempelvis:
Life Space 1 x Frekvens 1 x Uafhængighed 1 = sum af Life-Space niveau 1.

Summen af de fem Life Space-niveauer udregnes til sidst til den totale score (2).

*tilføjet manual på baggrund af indholdsvalideringsstudie baseret på 30 kognitive interviews med ældre borgere: indlagte på Hvidovre Hospital, deltagere i ambulans genoptræning på Frederiksberg Sundhedscenter, borgere bosat i selvstændig bolig samt borgere bosat på plejehjemmet Damsøgård i Københavns Kommune. Videnskabelig artikel er under udarbejdelse. Version 1, december 2017.

Forskellige scoringsmetoder

Den sammensatte Life-Space-score indeholder brug af hjælpemidler (inkl. møbelstøtte*), behov for personhjælp og frekvens og spænder mellem 0 og 120 point.

Life-Space-mobilitet kan opfattes på tre grundlæggende måder:

- 1) Uafhængig Life-Space – det højeste niveau af Life-Space som er opnået uden personhjælp eller brug af hjælpemidler.
- 2) Assisteret Life-Space – det højeste niveau af Life-Space opnået ved brug af nødvendige hjælpemidler, men uden personhjælp.
- 3) Maksimalt Life-Space – den længste distance opnået ved brug af hjælpemidler og/eller personhjælp, hvis nødvendigt.

Jf. tidligere eksempel:

Eksempel: Hr. A bruger dagligt en rollator og/eller en stok for at komme ud af sengen og komme omkring i huset. Ved brug af stokken, går han til postkassen for enden af indkørslen ca. to gange ugentligt. Han kører med sin kone for at handle i en anden by hver anden uge.

Hr. A's Life-Space kan betragtes på følgende måder:

Uafhængigt Life-Space: 0

Assisteret Life-Space: 2

Maksimalt Life-Space: 5

Ekstra noter til Life-Space baseret på Cognitive Interviewing*

Generelt

- Interviewer skal være særligt opmærksom på nødvendigheden af tillægsspørgsmål til afdækning af svar om hjælpemidler, personhjælp og frekvens. F.eks. vil nogle respondenter ikke medregne hjælp fra ægtefælle eller eksempelvis hjælp på hospitalet som værende hjælp, og nogle vil undlade at medregne deltagelse i ambulans genoptræning i antallet af gange, de har været udenfor deres nabolag (niveau 4).
- For respondenter der er indlagt, skal interviewer gøre opmærksom på, at spørgsmålene drejer sig om tiden før indlæggelse. Ligeledes er det indledningsvis vigtigt at afklare, hvilken bolig der refereres til for borgere, som er flyttet indenfor de sidste 4 uger.

Specifikt for de enkelte niveauer

Niveau 1-2

- Spørgsmålene ved niveau 1 og 2 indeholder en parentes, som kan læses op, hvis respondenter bor i en 1-værelses bolig (niveau 1) eller i en etageejendom med gangareal (niveau 2). Eksemplerne i parentes kan bruges til at afklare uklarheder for respondenter. Eksempelvis vil det være hensigtsmæssigt at uddybe med ”f.eks. køkken eller badeværelse” for respondenter, der bor i 1-værelses boliger.

Niveau 3

- Hvis en respondent, der bor i en etageejendom, har været på besøg hos naboen i opgangen ved siden af, betragtes dette som et ”ja” – altså et område udenfor egen ejendom.

Niveau 4

- Interviewer skal være opmærksom på, at forståelse af niveau 4 kan være kompleks, og at spørgsmålet muligvis skal læses flere gange.

Litteratur

1. Peel C, Sawyer Baker P, Roth DL, Brown CJ, Brodner EV, Allman RM. Assessing mobility in older adults: the UAB Study of Aging Life-Space Assessment. Phys Ther. 2005 Oct;85(10):1008-119.

Life-Space Assessment er i 2016 oversat til dansk af fysioterapeut, cand.scient.san. og postdoc Mette Merete Pedersen, fysioterapeut, cand.scient.san. og postdoc Ann Christine Bodilsen og forskningsassistent og M.Sc. i klinisk ernæring Aino Leegaard Andersen og tilbageoversat af B.Sc (Hon), PGDip (Social Research) Hanne Gilkes. For henvendelser vedr. den danske oversættelse kontakt Mette Merete Pedersen eller Ann Christine Bodilsen, Klinisk Forskningscenter, Hvidovre Hospital (Mette.Merete.Pedersen@regionh.dk, AnnCb@roskilde.dk). Den danske oversættelse er indholdsvalideret med cognitive interviewing-metoden i 2017 af ergoterapeut og stud.cand.scient.san. Pia Kjær-Sørensen (Pia_kjaer@live.dk) som del af et speciale på Københavns Universitet under vejledning af Mette Merete Pedersen, Christine Bodilsen og Julie Midtgaard (cand.psych. og seniorforsker, UCSF).

Respondentens vanlige brug af hjælpemidler.

Introduktion til respondenterne*:

"De spørgsmål, jeg nu vil stille dig, handler om hvor langt, hvor ofte og hvordan du er kommet omkring i løbet af de sidste fire uger".

"Først skal jeg dog spørge om dit brug af hjælpemidler:

Bruger du på nuværende tidspunkt nogle af følgende hjælpemidler eller har du hjælpemidler med dig, når du går?" (disse oplæses enkeltvis og alle relevante markeres)

- Stok eller spadsrestok
- Rollator /gangbuk/talerstol
- Køre stol
- Albuestok eller krykstok
- Scooter
- Ilt
- Andet
- Nej, jeg anvender på nuværende tidspunkt ikke hjælpemidler

"Støtter du dig til andre ting som møbler, når du går rundt inde eller ude?"*

- Ja, jeg støtter mig til møbler og andet, når jeg går omkring
- Nej, jeg støtter mig ikke til møbler eller andet, når jeg går omkring

"Jeg vil stille dig spørgsmål om hjælpemidler flere gange undervejs, så jeg er sikker på, at jeg har forstået det korrekt".

NB. Husk at svarene kan indikere behovet for eventuelle tillægsspørgsmål i spørgeskemaet.

Eksempel på tillægsspørgsmål, som skal bruges til at belyse behov for hjælpemidler (inkl. møbelstøtte) eller personstøtte, når du anvender spørgeskemaet:

- *Hvordan kom du derhen?*
- *Brugte du hjælpemidler for at komme til _____?*
- *Støttede du dig til møbler eller andet for at komme til _____*?*
- *Brugte du din stok til at komme til _____? (Hvis en respondent tidligere har angivet brug af fx en stok bør interviewer spørge ind til brug af stokken ved hvert efterfølgende niveau).*
- *Kører du, eller er det en anden, der kører?*
- *Tager ____ med dig til _____ hver gang?*
- *Kommer du selv op i bussen eller minibussen, eller er der en, der skal hjælpe dig?*

Det kan desuden være nødvendigt at supplere med andre tillægsspørgsmål for at sikre, at respondenterne har forstået spørgsmålet korrekt*.

*tilføjet manual på baggrund af indholdsvalideringsstudie baseret på 30 kognitive interviews med ældre borgere: indlagte på Hvidovre Hospital, deltagere i ambulans genoptræning på Frederiksberg Sundhedscenter, borgere bosat i selvstændig bolig samt borgere bosat på plejehjemmet Damsøgård i Københavns Kommune. Videnskabelig artikel er under udarbejdelse. Version 1, december 2017.